

Το Πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967 και η Εξέγερση του Πολυτεχνείου

*Δίχως τουφέκι και σπαθί, με το ήλιο στο μέτωπο,
υπήρξατε ήρωες και ποιητές μαζί. Είστε το Ποίημα.*

*Απλώνοντας το χέρι μου δεν φτάνει ως εκεί
που ωραία λουλούδια τις μορφές σας
Λιτανεύει ο αέρας της αρετής. Ω παιδιά μου,*

Μπροστά σ' αυτό το ποίημα μετράει μόνο η σιωπή.

-- Νικηφόρος Βρεττάκος

Μικρός Τύμβος (17 Νοεμβρίου 1973)

A) Το Πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967

Νικόλαος Μακαρέζος, Στυλιανός Παττακός, Γεώργιος Παπαδόπουλος

Το στρατιωτικό κίνημα, που εξερράγη τα ξημερώματα τις 21ης Απριλίου 1967, με επικεφαλής τον ταξίαρχο Στυλιανό Παττακό και τους συνταγματάρχες Γεώργιο Παπαδόπουλο και Νικόλαο Μακαρέζο, κατέλυσε το δημοκρατικό πολίτευμα στην Ελλάδα και επέβαλλε μία στυγνή δικτατορία, που διήρκεσε επτά χρόνια.

Η χώρα την εποχή εκείνη βρισκόταν ουσιαστικά σε προεκλογική περίοδο. Οι εκλογές είχαν προκηρυχθεί για τις 28 Μαΐου.

Γεγονός των ημερών ήταν η συναυλία των Rolling Stones στο γήπεδο του Παναθηναϊκού (17 Απριλίου), που όμως διαλύθηκε από την Αστυνομία, προς μεγάλη απογοήτευση των αθηναίων ροκάρδων, που θα έβλεπαν ένα συγκρότημα - θρύλο στην ακμή της δημιουργικότητάς του.

Το πραξικόπημα, εκδηλώθηκε τις πρώτες πρωινές ώρες της 21ης Απριλίου. Λίγες ώρες πριν, είχε ολοκληρωθεί η συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου και τα μέλη του αποχώρησαν για τα σπίτια τους, χωρίς να έχουν ιδέα για το τι θα επακολουθούσε. Ανάμεσά τους και ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας, Παναγιώτης Παπαληγούρας.

Η τριάδα των Παπαδόπουλου, Παττακού και Μακαρέζου, είχε φροντίσει να τοποθετήσει στις πιο νευραλγικές θέσεις του στρατεύματος ανθρώπους μνημένους στα σχέδιά τους. Τους βοήθησε, επίσης, το γεγονός ότι μέσα στην Αθήνα υπήρχαν μεγάλες μάχιμες μονάδες, όπως το Κέντρο Εκπαιδύσεως Τεθωρακισμένων, που βρισκόταν στη σημερινή Πολυτεχνειούπολη, με διοικητή τον ταξίαρχο Παττακό.

21 Απριλίου 1967: Τα τανκς της χούντας στους δρόμους της Αθήνας

Από εκεί βγήκαν τα πρώτα τανκς στις 2 τα ξημερώματα, για να καταλάβουν όλα τα στρατηγικά σημεία της πρωτεύουσας (Βουλή, Υπουργεία, ΕΙΡ, ΟΤΕ,

Ανάκτορα). Την ίδια ώρα, ο συνταγματάρχης Ιωάννης Λαδάς εξαπέλυε πιστές στο κίνημα δυνάμεις για να συλλάβουν το σύνολο της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας. Οι πραξικοπηματίες έβαλαν σε εφαρμογή το σχέδιο «Προμηθεύς», με αποτέλεσμα να κινηθούν όλες οι στρατιωτικές μονάδες της Αττικής. Μεγάλη ήταν η συμβολή του διοικητή της Σχολής Ευελπίδων, Δημήτρη Ιωαννίδη, ο οποίος κινητοποίησε το τάγμα της σχολής και τη Στρατιωτική Αστυνομία (ΕΣΑ).

Ο αιφνιδιασμός ήταν πλήρης και στις 3:30 τα ξημερώματα της 21ης Απριλίου το στρατιωτικό κίνημα είχε επικρατήσει. Νωρίς το πρωί, το ραδιόφωνο ΕΙΡ έπαιζε εμβατήρια και δημοτικά άσματα και οι αγουροξυπνημένοι Έλληνες άκουγαν τα πρώτα «Αποφασίζομεν και Διατάζομεν» των δικτατόρων, που ήταν η απαγόρευση των συγκεντρώσεων άνω των τριών ατόμων. Με συντακτική πράξη κατά τη διάρκεια της ημέρας ανεστάλησαν οι διατάξεις του Συντάγματος και ματαιώθηκαν οι εκλογές της 28ης Μαΐου 1967.

Η ορκωμοσία της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Κόλλια

Στις 7 το πρωί, η ηγεσία των πραξικοπηματιών επισκέφθηκε στα Ανάκτορα του Τατοΐου τον Κωνσταντίνο και του ζήτησε να ορκίσει την κυβέρνησή τους. Η περιοχή ήταν περικυκλωμένη από τανκς για να μην υπάρξει περίπτωση δυναμικής αντίδρασης από τον άνακτα. Ο βασιλιάς, παρά την προτροπή του συλληφθέντα πρωθυπουργού Παναγιώτη Κανελλόπουλου να αντισταθεί, συμβιβάστηκε μαζί τους «για να μην χυθεί αίμα ελληνικό» και αργά το απόγευμα όρκισε την κυβέρνηση, με πρωθυπουργό τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Κωνσταντίνο Κόλλια. Επρόκειτο βέβαια για πρωθυπουργό - μαριονέτα, αφού τα νήματα κινούσε ο ισχυρός άνδρας του κινήματος, συνταγματάρχης Γεώργιος Παπαδόπουλος. Ο συλληφθείς και αποπεμφθείς αρχηγός του ΓΕΣ Γρηγόριος Σπαντιδάκης, άνθρωπος του βασιλιά, όπως και ο Κόλλιας, προσχώρησε στους κινηματίες και ανέλαβε Υπουργός Εθνικής Άμυνας.

Την ίδια μέρα άρχισαν και οι συλλήψεις απλών πολιτών, ενώ είχαμε και τα πρώτα θύματα. Τα όργανα της Χούντας δολοφονούν στον Ιππόδρομο, που είχε μετατραπεί σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, τον Παναγιώτη Ελή, ενώ ένας στρατιώτης πυροβολεί τη νεαρή Αθηναία Μαρία Καλαυρά, γιατί δεν υπάκουσε στις διαταγές του. Δέκα ημέρες αργότερα, η Χούντα ανακοίνωσε ότι οι συλληφθέντες ανέρχονταν σε 6509 άτομα.

Η Ελλάδα από την 21η Απριλίου 1967 μπήκε στο «γύψο», κατά την έκφραση του Παπαδόπουλου, για 7 χρόνια, 3 μήνες και 3 μέρες. Η κατάργηση των στοιχειωδών ελευθεριών, οι φυλακές, οι εξορίες και τα βασανιστήρια, οι δολοφονίες των αντιπάλων του καθεστώτος, ο πνευματικός και πολιτιστικός μεσαίωνας, αλλά και η Κυπριακή τραγωδία, καταγράφουν τη Χούντα των Συνταγματαρχών ως μία από τις μελανότερες στιγμές της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας.

Ο **Αντιδικτατορικός αγώνας** έλαβε χώρα κατά την επταετία και είχε ως κορυφαίες στιγμές την απόπειρα δολοφονίας του Παπαδόπουλου το 1968 από τον Αλέκο Παναγούλη, το Κίνημα του Ναυτικού το 1973 υπό την ηγεσία του Σπύρου Μουστακλή και τη φοιτητική Εξέγερση του Πολυτεχνείου, επίσης το 1973.

B) Η Εξέγερση του Πολυτεχνείου

Η Εξέγερση του Πολυτεχνείου το Νοέμβριο του 1973 ήταν η κορυφαία αντιδικτατορική εκδήλωση και ουσιαστικά προανήγγειλε την πτώση της Χούντας των Συνταγματαρχών, η οποία από τις 21 Απριλίου 1967 είχε επιβάλλει καθεστώς στυγνής δικτατορίας στη χώρα.

Η αντίστροφη μέτρηση ξεκίνησε στις 14 Φεβρουαρίου 1973, όταν ξεσηκώθηκαν οι φοιτητές της Αθήνας και συγκεντρώθηκαν στο Πολυτεχνείο. Ζητούσαν την κατάργηση του Ν.1347, ο οποίος προέβλεπε την υποχρεωτική στράτευση όσων ανέπτυσαν συνδικαλιστική δράση κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Η αστυνομία, παραβιάζοντας το πανεπιστημιακό άσυλο, εισήλθε στο χώρο του ιδρύματος, συνέλαβε 11 φοιτητές και τους παρέπεμψε σε δίκη με την κατηγορία της «περιύβρισης αρχής». Οι 8 καταδικάστηκαν σε διάφορες ποινές, ενώ περίπου 100 άλλοι αναγκάστηκαν να διακόψουν τις σπουδές τους και να ντυθούν στο χακί.

Επτά ημέρες μετά τα πρώτα γεγονότα του Πολυτεχνείου, στις 21 Φεβρουαρίου οι φοιτητές κατέλαβαν το κτίριο της Νομικής σχολής στην Αθήνα, προβάλλοντας τα συνθήματα «Δημοκρατία», «Κάτω η Χούντα» και «Ζήτω η Ελευθερία». Η αστυνομία επενέβη και πάλι για να καταστείλει την εξέγερση, αλλά η βίαιη εκδίωξη των φοιτητών από το κτίριο της Νομικής ενίσχυσε ακόμη περισσότερο την αγωνιστικότητά τους.

Η εξέγερση που ξεκίνησε στις 14 Νοεμβρίου του 1973 επρόκειτο να αποτελέσει την κορύφωση των αντιδικτατορικών εκδηλώσεων. Το πρωί εκείνης της ημέρας οι φοιτητές συγκεντρώθηκαν στο προαύλιο του Πολυτεχνείου και αποφάσισαν την κήρυξη αποχής από τα μαθήματα, με αίτημα να γίνουν εκλογές για τους φοιτητικούς συλλόγους τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους και όχι στα τέλη του επόμενου χρόνου, όπως είχε ανακοινώσει το καθεστώς.

Ακολούθησαν συνελεύσεις φοιτητών στην Ιατρική και στη Νομική σχολή. Μάλιστα, οι φοιτητές της Νομικής εξέδωσαν ψήφισμα, με το οποίο ζητούσαν την ανάκληση των αποφάσεων της Χούντας για τη διεξαγωγή των φοιτητικών εκλογών, εκδημοκρατισμό των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, αύξηση των δαπανών για την παιδεία στο 20% του προϋπολογισμού και ανάκληση του Ν.1347 για την αναγκαστική στράτευση των φοιτητών.

Όσο περνούσε η μέρα άρχισαν να μαζεύονται ολοένα και περισσότεροι φοιτητές στο Πολυτεχνείο, αλλά και άλλοι που πληροφορήθηκαν το νέο. Η αστυνομία αποδείχθηκε ανίκανη να εμποδίσει την προσέλευση του κόσμου. Το απόγευμα πάρθηκε η απόφαση για κατάληψη του Πολυτεχνείου. Οι πόρτες έκλεισαν και από τότε άρχισε η οργάνωση της εξέγερσης. Το πρώτο βήμα ήταν η εκλογή Συντονιστικής Επιτροπής, στην οποία μετείχαν 22 φοιτητές και 2 εργάτες, με σκοπό να καθοδηγήσει τον αγώνα. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν επιτροπές σε όλες τις σχολές για να οργανώσουν την κατάληψη και την επικοινωνία με την ελληνική κοινωνία.

Για το σκοπό αυτό άρχισε να λειτουργεί ένας ραδιοφωνικός σταθμός, αρχικά στο κτίριο του Χημικού και αργότερα στο κτίριο των Μηχανολόγων, με εκφωνητές τη Μαρία Δαμανάκη και τον Δημήτρη Παπαχρήστου. Επιπλέον, στο Πολυτεχνείο εγκαταστάθηκαν πολύγραφοι, που δούλευαν μέρα - νύχτα, για να πληροφορούν τους φοιτητές και τον υπόλοιπο κόσμο για τις αποφάσεις της Συντονιστικής Επιτροπής και των φοιτητικών συνελεύσεων. Συγκροτήθηκαν συνεργεία φοιτητών, που έγραφαν συνθήματα σε πλακάτ, σε τοίχους, στα τρόλεϊ, στα λεωφορεία και στα ταξί, για να τα γνωρίσουν όλοι οι Αθηναίοι. Στο Πολυτεχνείο οργανώθηκε εστιατόριο και νοσοκομείο, ενώ ομάδες φοιτητών ανέλαβαν την περιφρούρηση του χώρου, ξεχωρίζοντας τους ενθουσιώδεις και δημοκράτες Αθηναίους από τους προβοκάτορες.

Η πρώτη αντίδραση του δικτατορικού καθεστώτος ήταν να στείλει μυστικούς πράκτορες να ανακατευθούν στο πλήθος που συνέρρεε στο Πολυτεχνείο και να ακροβολήσει σκοπευτές στα γύρω κτίρια. Στις 16 Νοεμβρίου μεγάλες αστυνομικές δυνάμεις επιτέθηκαν εναντίον του πλήθους που ήταν συγκεντρωμένο έξω από το Πολυτεχνείο, με γκλομπς, δακρυγόνα και σφαίρες ντουμ-ντουμ. Οι περισσότεροι διαλύθηκαν. Όσοι έμειναν έστησαν οδοφράγματα ανατρέποντας τρόλεϊ και συγκεντρώνοντας υλικά από νεοανεγειρόμενες οικοδομές, και άναψαν φωτιές για να εξουδετερώσουν τα δακρυγόνα. Αργότερα, η αστυνομία έκανε χρήση όπλων, χωρίς όμως να πετύχει το στόχο της, την καταστολή της εξέγερσης.

Ο δικτάτορας Παπαδόπουλος, όταν διαπίστωσε ότι η αστυνομία αδυνατούσε να εισέλθει στο Πολυτεχνείο, αποφάσισε να χρησιμοποιήσει το στρατό. Κοντά στο σταθμό Λαρίσης συγκεντρώθηκαν τρεις μοίρες ΛΟΚ και μία μοίρα αλεξιπτωτιστών από τη Θεσσαλονίκη. Τρία άρματα μάχης κατέβηκαν από του Γουδή προς το Πολυτεχνείο. Τα δύο στάθμευσαν στις οδούς Τοσίτσα και Στουρνάρα, αποκλείοντας τις πλαϊνές πύλες του ιδρύματος και το άλλο έλαβε θέση απέναντι από την κεντρική πύλη. Η Συντονιστική Επιτροπή των φοιτητών ζήτησε διαπραγματεύσεις, αλλά το αίτημά τους απορρίφθηκε.

Στις 3 τα ξημερώματα της 17ης Νοεμβρίου το άρμα που βρισκόταν απέναντι από την κεντρική πύλη έλαβε εντολή να εισβάλλει. Έπεσε πάνω στην πύλη και την έριξε, παρασέρνοντας στο διάβα του μία κοπέλα που ήταν σκαρφαλωμένη στον περίβολο κρατώντας την ελληνική σημαία. Οι μοίρες των ΛΟΚ, μαζί με ομάδες -μυστικών και μη- αστυνομικών, εισέβαλαν στο Πολυτεχνείο και κινήγησαν τους φοιτητές, οι οποίοι πηδώντας από τα κάγκελα

προσπάθησαν να διαφύγουν στους γύρω δρόμους. Τους κυνηγούσαν αστυνομικοί, πεζοναύτες, ΕΣΑτζήδες. Αρκετοί σώθηκαν βρίσκοντας άσυλο στις γύρω πολυκατοικίες, πολλοί συνελήφθησαν και μεταφέρθηκαν στη Γενική Ασφάλεια και στην ΕΣΑ.

Σύμφωνα με την επίσημη ανακοίνωση της Αστυνομίας, στις 17 Νοεμβρίου συνελήφθησαν 840 άτομα. Όμως, μετά τη Μεταπολίτευση, αξιωματικοί της Αστυνομίας, ανακρινόμενοι, ανέφεραν ότι οι συλληφθέντες ξεπέρασαν τα 2400 άτομα. Οι νεκροί επισήμως ανήλθαν σε 34 άτομα. Στην ανάκριση που διενεργήθηκε το φθινόπωρο του 1975 εναντίον των πρωταίων της καταστολής εντοπίστηκαν 21 περιπτώσεις θανάσιμου τραυματισμού. Ωστόσο, τα θύματα πρέπει να ήταν περισσότερα, διότι πολλοί βαριά τραυματισμένοι, προκειμένου να διαφύγουν τη σύλληψη, αρνήθηκαν να διακομιστούν σε νοσοκομείο.

Ο δικτάτορας Γεώργιος Παπαδόπουλος κήρυξε στρατιωτικό νόμο, αλλά στις 25 Νοεμβρίου ανατράπηκε με πραξικόπημα. Πρόεδρος ορίστηκε ο αντιστράτηγος Φαίδων Γκιζίκης και πρωθυπουργός της νέας κυβέρνησης ο Αδαμάντιος Ανδρουτσόπουλος. Όμως ο ισχυρός άνδρας του νέου καθεστώτος ήταν ο διοικητής της Στρατιωτικής Αστυνομίας, ταξίαρχος Δημήτριος Ιωαννίδης, που επέβαλλε ένα καθεστώς σκληρότερο από εκείνο του Παπαδόπουλου.

Η δικτατορία κατέρρευσε στις 23 Ιουλίου του 1974, αφού είχε ήδη προηγηθεί η τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Ο Γκιζίκης και ο αντιστράτηγος Ντάβος, διοικητής του Γ' Σώματος Στρατού, κάλεσαν τον Κωνσταντίνο Καραμανλή να επιστρέψει στην Ελλάδα για να επαναφέρει τη δημοκρατική διακυβέρνηση.

Πηγές:

<https://www.tanea.gr/2020/11/16/people/i-eksegersi-tou-polytexneiou-14-17-noemvriou-1973/>

<https://kefalosperiodiko.blogspot.com/2017/11/17-1973.html>

<https://www.sansimera.gr/articles/190>

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1_\(1967_-_1974\)#%CE%A4%CE%B1_%CE%B3%CE%B5%CE%B3%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B1_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1_(1967_-_1974)#%CE%A4%CE%B1_%CE%B3%CE%B5%CE%B3%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B1_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85)

<https://www.sansimera.gr/articles/250>